

РÆСТДЗИНАД

№118 (26570)

Газет цæуын райдыдта 1923 азы 14 мартыйы – газета издаётся с 14 марта 1923 года

2026 азы 7 июль – сусæны мæйы 7 бон, дыццæг

Аргъ 10 сомы

- 2 КУСÆГ БАЛЦ
Нысан – хъуыддæгтæ кæронмæ ахæццæ кæнын
- 3 НÆ ИНТЕРВЬЮТÆ
Аивад – нацийы цардайдæн
- 4 СПОРТИВОН ФИДИУÆГ
Рог атлетикæ

www.rastdzinad.ru
vk.com/club217633221
t.me/gazetarastdzinad1923

Аппаратон æмбырд

Артаджы æргътæ æмæ цалцæджы фарстатæ

РЦИ-Аланийы Сæргъ-
лаууæджы радон æм-
бырды архайдгой нæ
республикаейы ведом-
ствæтæ, министрæтæ
æмæ районты сæргълау-
джытæ.

Куыд алы хатт, афтæ та
ныр дæр мадзал райдыд-
та Цæгат Ирыстоны опе-
ративон уавæрæй. Граж-
дайнаг хъахъæнынад
æмæ æнæнхæлæджы
уавæрты комитеты сæр-
дар Александр Хоружий
бæлвырд бæрæггæнæн-
тæ бацамыдта ивгъуыд
кæуырийы куыстæн. Ра-
дзырдта, оперативон уа-
вæрмæ æнæнхæлæд-
жы уавæрты Управленийы
специалисттæ бæлвырд
цæттæ кæй сты, уый тых-
хæй дæр. Уымæй уæлдай,
дарддæр цæстдард цæуы
Зæрæмæджы ГЭС-ы дон-
дæгтæгыл æрцъыд 88 фыд-
бæллæхы, уыдонæй 16
адæймаджы хъыгдард бай-
йæфтой, 2 та фæмард сты.

Аппаратон æмбырды
фылдæр ныхас цыдис, нæ
республикаейы артаг æв-
гæнæнты æргътæ иуæй-
иу хицæуттæ куыд систой,
уыцы уавæрыл. Сергей
Меняйло æрæджы бабæ-
рæг кодта артаг æвгæнæн-
тæ «Газпром», «Лукойл»
æмæ «Роснефть». Алы ран
дæр дзы артаджы æргъ-
тæ уæлæмæ нæ систой,
фæлæ, нæ республикаейы
иннæ ахæм объектты сæр-
магонд бæрæггæнæн ана-
лизы фæстæ куыд сбæ-
рæг, афтæмæй артаджы
аргъ сбæрæнд кодтой.

Цæгат Ирыстоны 25
артаг æвгæнæны ис арта-
джы æппæт хуызтæ дæр. 30
ахæм объектты рæстæгмæ
æхгæд æрцыдысты, 40-ы

та ис æрмæстдæр арта-
джы дзууæ хуызы. Ахæм
уавæр сæвæрд Хъырым
æмæ Севастополы. Уыдон
бафæзымдой мах дæр,
æмæ иуæй-иу хицæуттæ
æфсон фæци сæ арта-
джы аргъ уæлæмæ сисын.
Нæ уыдзæн уымæн гæнæн.
Æнæнхæлæджы уавæр-
тæй чи пайда кæны, йæхи
'рдæм ассынын, уымæн
уыцы бар лæвæрд нæ уы-
дзæн. Нæй ницæвæр æф-
сон нæ бæстæйы, цæмæй

Нæ республикаейы
Сæргълаууæг РЦИ-
Аланийы артаг æмæ ца-
рæнуатон-коммуналон
хæдзарады министрæн ба-
хæс кодта артаг æвгæнæн-
ты хицæутты æрбамбырд
кæнын æмæ сæ бафæр-
сын, цæй аххосæй систой
æргътæ уæлæмæ, уымæй,
æмæ сын бæлвырд бамба-
рын кæнын, Цæгат Иры-
стоны артаджы аргъ сисы-
нæн сын барлæвæрд кæй
нæ уыдзæн, уый.
Æмбырды архайджытæ
ныхас кодтой цалцæджы

Баивын зæххы бын дон-
дæуæн хæтæлтæ ноджы
егъаудæртæй æмæ, афтæ-
мæй «ливнекæты» систе-
мæ рацаразын. Аппаратон
æмбырды архайджытæ
æркастысты Ирон театры
бындурон цалцæджы про-
ект, скъолатæ æмæ рæв-
дауæндæттæ ног ахуыры
æмæ бацæттæ кæнынны
фарстатæм дæр.

Сергей Меняйло æнæр-
хъуыдыйæ нæ нууагъта,
Дзæуджыхъæуы микро-
район Хольцманы цæр-
джыты курдиат дæр.
– Адæм хъаст кæнынц,
раздæр Хъахъæнынады
министрæды исбон чи уыд,
уыцы зæххытæ чидæр кæй
балхæдта æмæ дзы ца-
вæрдæр арæстæд кæй рай-
дыдта, уый тыххæй. Холь-
цманы ницæвæр арæстæд
уыдзæн. Æз фæдзæхсын
нæ республикаейы Исбо-
нады министрæдæн сбæл-
вырд кæнын, куыд æмæ цы
амалæй бахауд æфсæддон
хайы фæз кæйдæр кых-
тæм. Сбæрæг кæнын, чи
у йæ хицау ныр, æмæ за-
къоны бындурыл равзырын
фарста. Поселок Хольцма-
ны зæххытыл цæуы дам-
бæ æмæ къану. Нæй ацы
ран арæстæдтæ кæнæн,
æмæ кæд уыцы адæймаг
нæ 'мбары, уæд ыл Проку-
ратурæмæ хъасты фыстæг
фыссын хъæуы, – загъта
Сергей Меняйло.

Мадзалы ныхас кодтой,
районты сæвæрдæг лыг-
гæнинаг фарстыты фæдъл
нæ республикаейы Сæргъ-
лаууæгмæ цы хъастытæ
цæуы, уыдонмæ æркае-
сын æмæ сæ цыбыр рæст-
æгмæ банывл кæнынны
хъуыддæгтыл дæр.

САУТÆТЫ Тамилæ

Æхсызгон цаутæ

Æрыдонæн ратдзысты "Хæстон намысы цæрæн бынат"-ы ном

Республикаейы Парламенты официалон сайты цы закъоны проект ис, уымæ гæс-
гæ горæт Æрыдонæн ратдзысты "Хæстон намысы цæрæн бынат"-ы кадджын ном

Документы загъд ис «Фыдыбæстæйы Стыр хæсты заман 1941-1945 азы Æры-
дони зæххыл Райгуыран бæстæ хъæбатырай чи хъахъæдта, æхсар, фæразон-
дзинад æмæ лæгдзинад чи равдыста, уыцы хæстонты ном сæнусон кæнынны тых-
хæй Æрыдонæн лæвæрд æрцæудзæн "Хæстон намысы цæрæн бынат"-ы кадджын
ном». РЦИ-Аланийы уыцы кадджын ном лæвæрд цæуы, Цæгат Ирыстоны зæххыл
Фыдыбæстæ хъахъæнджытæй уæлдай хæстон стугхтæдзæтæ æвдыст кæм
æрцыд, уыцы цæрæн бынатæн.

Нæ уацхæссæр

Донæй бафсадыны хъуыддæг

Дыгуры районы Къора-Урдонны хъæу донæй бафсадыны тыххæй сног кол-
той 1982 азы æхгæд чи 'рцыд, уыцы донцъиран зыххъыр. Хъæуы цæры 1200
адæймаджы, æмæ адæм бирæ азы зондзинадтæ æвæрстой, царды хос сын
кæй нæ фаг кодта, уый аххосæй.

Регионалон «Водоканал» æрку-
сын кодта, 500 кубометры чи дæт-
дзæн, ахæм комплекс, донцъиран
æмæ подстанцæ. Уыцы мадзæлтты
руаджы фарста лыгдон æрцыд, уæ-
лæмхасæн хъæуы цæрджытæн сæ
бон исын уыдзæн сахатмæ 25 кубо-
метры нуазыны дон.

Куыстæуы специалист-
тæ ма æркусын кодтой дыу-
уæ æмбырдгæнæн резервуа-
ры, æмткæй райгæйæ дзы цæуы
500 кубометры. Уый руаджы хъæ-
уы цæрджытæ фервæздзысты, бирæ
азты сæ чи тыхсын кодта, уæлдайдæр
– сæрды тæвд рæстæг, уыцы цæлх-
дурæй, донхъуаг нал уыдзысты.

Донцъиран зыххъыр хуынкъонд
æрцъд 1982 азы раздæры хæлцы
комбинаты фæзуаты. Завод хæлд куы
'рцыд, уæд æй ныргæдтой, æмæ рау-
атмæ æрцыд.
Донæмбырдгæнæн комплексы иу-
мæйæг сконд у ахæм: зыххъыр, ре-
зервуары бæрцуат, трансформаторон
подстанцæ, донцъиран станцæ.

БУТАТЫ Азæмæт

Ахуырад

"Media Кæмп" – æхсæзæм хатт

РЦИ-Аланийы мыхуыр æмæ дзыллон коммуникациты комите-
ты хъæпарисæй лагерь «Звездочка»-йы кадджын уавæры бай-
гом æрыгон журналисты æхсæзæм тематикон профориентацион
лагерь «Медиа Кæмп». Мадзалы архайы сывæлæттæ журнал
«Ногдзау.

Сменæйы архайджытæн ар-
фæйы ныхæстæ загъта РЦИ-
Аланийы мыхуыр æмæ дзыллон
коммуникациты комитеты сæрда-
ры хæстæ рæстæгмæ æххæстгæ-
нæг Эльдар Афашоков:

«Журналист — дунейы æппæты
цымыдисагдæр адæймаг у. Ма
тæрсут фарстатæ дæттынæй, уæ
зæрдыл бадарут, афтæмæй фæ-
зынынц æппæты цымыдисагдæр
историтæ».

Ацы аз профориентацион сме-
нæйы архайы 35 æнахъом журна-
листы. Сæ 'хсæн ис, дыккаг кæнæ
æртыккаг хатт чи архайы» жур-
налисты сменæйы», ахæм чыз-
джытæ æмæ лæппутæ. Хъæздыг
программæйы ис, æрмæст про-
фессионалон журналистон æмба-
ладмæ сын чи феххы кæндзæн
бацæуынмæ, ахæм тематикон
тренингтæ, семинартæ, хъæз-
тытæ, конкурстæ нæ, фæлæ ма

журналистикаейы, литературæйы,
культураейы сæ авналæнтæ фæ-
уæрæхдæр кæндзысты. Спикертæ
æмæ тренингты, семинарты, ма-
стер-классты разамонджытæ сты
журналистæ, блогертæ, дзыллон
информацион фæрæзты куджы-
тæ.

ХЪОЙБАЙТЫ Майрæн,
къам сиса Татьяна
ШЕХОДАНОВА

Рафыссæм «Рæстдзинад»!

ФИППАИНАГ!

ЙÆХИ
ИРОН
ЧИ ХОНЫ,

УЙ ХЪУАМЕ
РАФЫССА ГАЗЕТ
«РАСТДЗИНАД»

Посты бастдзинады хайад куыд
хъусын кæны, афтæмæй ацы азы дык-
каг æмбисæн газет рафыссынны рæст-
æг адарддæр кодтой 15 июльмæ.

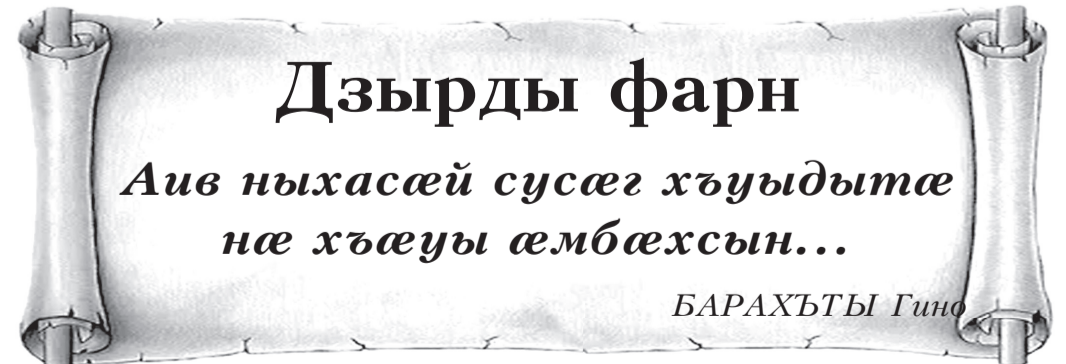
«Уæрæсейы пост»-ы цæгат-
ирыстойнаг хайады куыд фе-
хъусын кодтой, афтæмæй 2026
азы дыккаг æмбисæн газет
«Рæстдзинад»-ы рафыссынны аргъ у
1717 сомæ æмæ 16 капечы. Уымæ,
адæмы лыгон к'ордтæн чи хауы,
уыцы адæмæн та – 1396 сомæ æмæ
56 капечы.

Газеты индекс: 53901.
Нæ зынарг газеткæсджытæ! Иры-
стоны истори, ирон адæмы æгъдæут-
тæ, мадæлон æвзаг, ирон фысджытæ
æмæ нывгæнджыты уацмыстæ зон-
ын уæ кæд фæнды, æмæ нæ рæзгæ фæл-
тæр сæ мадæлон æвзаг уарзтой æмæ
йæ ахуыр кæной, уымæ кæд бæл-
лут, уæд, уæ хорзæхæй, рафыссут

«Рæстдзинад». Æмæ газет æхсæз мæйы дæргы алы хæдзармæ дæр хæс-
дзæн ног хæбæрттæ, зонгæ уæ кæндзæн, Ирыстон æмæ Уæрæсейы царды цы
ивдзинадтæ цæуы, уыдонимæ, дзурдзæн уын нæ ивгъуыды, нæ абон æмæ
нæ сомбон тыххæй.

Алы ирон хæдзарæн дæр – газет «Рæстдзинад»!

РЕДАКЦИ

Дзырды фарн

Аив ныхасæй сусæг хъуыдытæ
нæ хъæуы æмбæхсын...

БАРАХЪТЫ Гино

Кусæг балц

Нысан – хъуыддæгтæ кæронмæ ахæццæ кæнын

Цæгат Ирыстоны ардз хъахъхъанынады фарстатыл Мæскуыйы æрныхас кодтой РЦИ-Аланийы Хицауады Сæрдар ДЗНАЙТЫ Барис æмæ Уæрæсейы Федерацийы ардзон фæрæзты министрты фыццаг хæдывæг Джабулат ХАТУОВ. Кусæг фембæлды ма архайдта РЦИ-Аланийы ардзон фæрæзтæ æмæ экологийы министр Б.ЕЗЗАТЫ Вадим.

цæудзæн, – фæбæрæг кодта Дзанаиты Барис.

Кусæг фембæлды ма æрхастыты хъæбæр коммуналон æппараты фарстатæ. Цæгат Ирыстоны кусты, Уæрæсейы Ардзон фæрæзты министрты фыццаг хæдывæг Джабулат Хатуов æмæ Уæрæсейы Федерацийы ардзон фæрæзтæ æмæ экологийы министр Б.ЕЗЗАТЫ Вадим.

Республикаейы Уæрæсейы Ардзон фæрæзты министрты фыццаг хæдывæг Джабулат Хатуов æмæ Уæрæсейы Федерацийы ардзон фæрæзтæ æмæ экологийы министр Б.ЕЗЗАТЫ Вадим фембæлды ма архайдта РЦИ-Аланийы ардзон фæрæзтæ æмæ экологийы министр Б.ЕЗЗАТЫ Вадим.

федералон программæты регионы архайдты хъæбæр.

Дзанаиты Барис куыд фæбæрæг кодта, афтæмæй ацы аз Уæрæсейы Ардзон фæрæзты министрты фыццаг хæдывæг Джабулат Хатуов æмæ Уæрæсейы Федерацийы ардзон фæрæзтæ æмæ экологийы министр Б.ЕЗЗАТЫ Вадим фембæлды ма архайдта РЦИ-Аланийы ардзон фæрæзтæ æмæ экологийы министр Б.ЕЗЗАТЫ Вадим.

Стыр куыстгонд æрцæудзæн хъæд сног кæнын, зынгирвæзтыты ныхмæ мадзæлттæ саразыныл, хъæд хъахъхъанынæн техникæ балханын æмæ хъæдтæн мыггаг рауадзæн объектæ саразыныл.

Йаг хæс у уыцы куыстытæ къæлхæнгæй кæронмæ ахæццæ кæнынæн механизмæ сбæлвырд кæнын, – бахахх кодта Дзанаиты Барис.

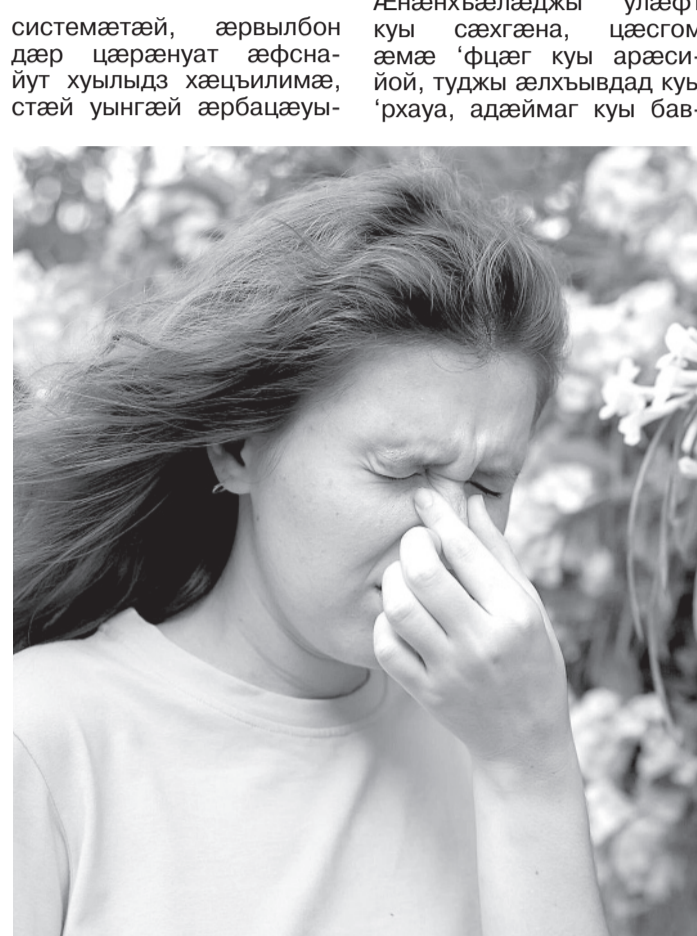
РЦИ-Аланийы Сæргълаууæг æмæ Хицауады пресс-службæ

Æнæнидздинад

Аллергийæ не ‘руадзыны къуыри

Июлы æстæм бон къæлиндары нысангонд у, куыд Аллергион нистимæ тох кæнынæн аспæтдунеон бон. Нызыхатт не ‘руадзыны къуыри нæ республикаейы райдыдта 6 июлы æмæ ахæдзæн мæйы дыууадæсæм бонмæ.

Зæххы къорийы цæрджытæй сæ фылдæрæн, ацы низ цы бургъæдтæ расайыц, уыдон сæ имунон системæйæн зиян нæ хæссынц, иннæтæн расайыц аллергикон нистæ. Буармæ куы бахауы, уæд сæ ныхмæ ныллæууы, антителатæ ‘взæрын кæнын райдайы. Дунейы сæдæгæй милуан адæймаджыты аллергион ринитæй рынчын, 300 милуаны та – астмæйæ. Ацы нистæ зынгæ фæвзæрдæр кæнынц пациенттæ æмæ сæ бионты цард.

Нызы ‘вдисæнтæ – тыхджын æхсынрæг, цæстысыг нæ уромы, буар рафадæ, адæймаг сæнæфæрæзгæ вæййы. Гæнæн ис, æмæ аллергенæй цардæн тæссæг уавæр дæр сæвзæра. Хъыгагæн, рынчынты нымæц фылдæргæнгæ цæуы, низ дарддæр зæххы къорийыл парахат кæны. Уæлдай арæхдæр расайы астмæ, æхсынрæг, уыдырны, буар рафадæ, хурхуыдындзтæ сæхгæнынц, хойраджы æмæ хостæй аллерги, сакы маргмæ аллерги, стæй цардæн иууыл тæссæгдæр анафилакцион шок.

Куыдæй ис хи бахъхъæнæн дидинæг калын афон? Фадат куы нæ уа уыцы рæстæг уырдыгæй æдас ранмæ ацæуынæн, уæд уын фæдзæхсæм: къаддæр цæут уынгмæ, æрдызы хъæбысмæ, уæ рудзгъуытæ ‘хгæдæй дарут, пайдæ кæнут нырыккон уæлдæф сыгъдæгæнæн ны фæстæ хинайæны уæ сæрыхил æмæ буар донны цыхыцæргæмæ ‘рыхсут.

Нæ фарны лæгтæ

«Сихор куы хæрин æз Дзауы, æхсæвæр – Дзæуджыхъæуы»...

Æрджы Хуссар Ирыстоны Ручты тунелмæ бахизæны дыууæ Ирыстоны арæныл байгом кодтой цыртдзæвæн зындгонд инженер, тунелы проекты автор ГАГЛОЙТЫ Рутенæн.

Гаглойты Рутен дунейы рухсмæ фæзынд 1888 азы Хуссар Ирыстоны, Дзауы комы Сидæны хъæуы. Зæрдæргъæвд лæппу æвзист майданымæ каст фæци Тифлисы гимназ æмæ, Кавказæг стипенди райсгæйæ, бар райста йæ ахуыр адарддæр кæнынæн Мæскуыйы уæлдæр ахуыргæнæдонны. Бацд Мæскуыйæ уæлдæр техникон училищæйы механикон факультетмæ. Уым райдыдта фыссын дæр, ирон æвзæгыл йæ уацхъуыдтæ мыхуыргонд цыдысты газет «Ног цард»-ы. Уыцы рæстæг æм æрцыд Ирыстоны адæмы цард фæрогдæр кæнын хъуыды, æмæ йæ æххæст кæнын райдыдта 1895 азы. Фыццагдæр Рутен æрбаласта Хуссар Ирыстонмæ ирон шрифтимæ мыхуыргæнæн станок æмæ дзы райдыдта сусæгæй прокламацитæ уадзын.

1918 азы Рутеныл адæмон хицаудзинæд цыма базыртæ ныссагъта – райдыдта хидты проекттæ кæнын æмæ сæ аразын, фæндаг Цхинвал – Зæрæмæ, адæмы гуырдзиаг меншешиктæй фæрвæзын кæнынмæ рæстæгмæйы фæндагтæ. Рахуыдта-иу лидзæг адæмы Кавказы рагъыл Цæгат Ирыстонмæ – ам уыцы заман æрфирдæг советон хицаудзинæд. Фæлæ йæ уыцы рæстæг æрцахстой кæйдæр нымыгъдмæ гæс-

Ирыстоны биноныг картæ, бæрæг ыл кодта æппæт хъæутæ, цæраууæттæ. Куыста бирæ бæрзонд бынæттæ – разамынд лæвæрдтæ Хуссар Ирыстоны Наукон-иртасæн институты промышленности хайдагæн, уыд Цхинвалы ГЭС-ы директор, ахуыргæнæг – Хуссар Ирыстоны педагогон институты, йæхи фæрæзтæй сцалцæг кодта Хетæгкаты Къостайы хæдзар Нары, бæллыд дзы музей саразыныл. Уымæй уæлдай, уыд курдиатджын поэт – фыста æмдзæвæгтæ.

1937 азы та Гаглойты Рутены æрцахстой кæйдæр нымыгъдмæ гæсгæ. «Уæд Уанелы нæ хæдзары размæ æрбæллыд сау машинæ. Джиугæ æмæ цырдæр зынаембарæн фæрстыты фæстæ йæ бауагътой йæ уæлдæраес айвын æмæ мæнимæ хицæнæй аныхæс кæнынмæ. Куырдта мæ нæ лæппу Ботазы хъахъхъанын, зæрдæтæ мын æвæрдта дыууæ бонны фæстæ æрбæздæхынæй. Акодтой йæ, æмæ йын уыд фæстæ йæ

архайдтой йыл хуссар æмæ цагаты ‘рдыгæй, кæрæдзийы ныхмæ цыдысты, æмæ аразджытæ, цыппар километры актæртт кæнгæйæ, 1981 азы 4 ноябры, фæстаг метртæ фæсте ныууадзгæйæ, сиусты. Афтæ сæ къæхтыл ауадысты Гаглойты Рутены диссаджы раст нымæд пълæнттæ. Сæххæст йе стырдар бæллиц, йæхæдæг куыд фыста: «Сихор куы хæрин æз Дзауы, æхсæвæр – Дзæуджыхъæуы».

Студент ма уыди, афтæмæй Гаглойты-фырт ныффыста курдиат паддзах Никъала II номыл, цæмæй æхцыйы фæрæзтæ ратта Къæхы нарæджы фæндаг саразыныл. Курдиат паддзахмæ бахæццæ, æмæ уыд бардзырд ратта æхца Гуры банкмæ арвитыны тыххæй. Цалдæр мæйы фæстæ зындæуæн къахвæндаг Рутены диссаджы номхæссæн инженерон куысты фæстиуæгæн фестад уæрæх фæндаг, Къæхы æмæ Никъозийы ‘хсæн та арæзт æрцыд донхорыгæнæн арыхъхъ.

1913 азы сæрды студент-рауагдон Гаглойты Рутенмæ паддзахы æфсæдмæ фæсидтысты. Командагæнæнæд фехъуыста, инженер сæм кæй службæ кæны, уый, æмæ уайтагъд йæ кой æфсæдыл айхъуыст – разамынд лæвæрдтæ хидтæ аразын æмæ агъуыстытæ амайыны куыстытæн. Фыццаг Дунæон хæст куы райдыдта, уæд унтер-афицеры цины æрвыст æрцыд прапорщиктæй æфсæнвæндæджы æфсæдтæм Тифлисы губернийы Гуры уездмæ. 1914-1915 азы Уæрæсейы æфсæды рæнхъыты хæсид Галицийы. Улафты рæстæг æрыгон афицер, бæрзонд интеллекты хицау, сагъæс кодта æмæ æмбæрста, Уæрæсейы империйы кæрон хæстæг кæй у. Уымæ гæсгæ 1917 азы сæрды, æнцойуагъды уæвгæйæ, баззад Ирыстоны: «Ам тынгдæр хъæуын».

Хуссар Ирыстоны бавнæлдта йæ сæйрагдæр пълан æххæст кæнынмæ – æфцæдджы сæрты фæндаг саразыны проектмæ. Йæ хæларæттæм фыстæджы фыста: «Бинонтæ саразынын нæ тырын, фæнды мæ кустын æмæ мæ райгуырдæн бæстæйæн исты хордзинæд фæуын. Нæ бæстæйы фыццаг æнæмондзинæд – æвзæр фæндагтæ. Хо-

гæ æмæ йæ ахастой Псковы бынмæ лагермæ. Уырдыгæй Гаглойты Рутен алыгъд Прибалтикамæ, уыдис Польшæйы, Германы, Англисы, Францы, уыимæ, стыр зоньндзинæдты хицау уæвгæйæ, стæй йæ активондзинæды руджы алкæм дæр уыцы зоньндзинæдтæй пайдæ кодта. Æрмæстдæр ын

хъысмæтæн ницъуал базыдтам», – мыстыд 1983 азы Рутены идæвд Гаглойты-Цыхуырбаты Надеждæ.

Абон Гаглойты Рутены ном Ирыстоны алцидæр зоны. Цы пълан сарæзта, уымæ гæсгæ Транскавказæг магистраль арæзт æрцыд. Йæ сæйраг æмæ зындæр хай – хохы рагы тунел бакъæртт кæныныл ахъазæг куыст цыдис, тæм, бирæ хицаутты къæсæрæй бахъхъæн, куыд Хуссары, афтæ ам, Цæгат Ирыстоны дæр. Сæ цæрабон бирæ нæ мыггаджы фæсивæд – Гаглойты Сæрдийы фырт Аланæн, Ибрагимы фырт Артурæн, Исæхы фырт Леонидæн, Таймуразы фырт Азамæтæн, Русланы фырт Таймуразæн, æхцыйы фæрæзты фылдæр хай уыдон раттой,

Æрмæг бацæттæ кодта ГАПБАТЫ Алетæ

Нæ интервьютæ

Аивад – нацийы царгайдæн

Хæздыг æмæ баркаджын сты нæ культура, аивад, истори, фæлæ, хъыгагæн, афоны онг дæр бирæ быцæйуаг фарстатæ кæронмæ иртæст æмæ бæстонгонд нæма 'рхыдысты. Нæ фыдæлтæй нæм цы 'рхæстæ ис, уыдонæй дæр историйы гуыргъахт фæндæгтыл бирæ фæсафт. Чи ма дзы ис, уыдоны дæр алчи кæны, йæхимæ куыд растдæр кæсы, афтæ. Тынг бирæ аразынд нæ ахуыргæндтæ нæ культурон бынтæ бахъахъхъæнынæн, фæлæ уыдонæй дæр алкъаман ис йæхи цæстæнгас, йæхи хъуыды. Бæстондæр сæ куыд раиртасæм æмæ бахъахъхъæнæм, уый фæдыл ныхас кæнæм Цæгат Ирыстоны культурæйы стухт архайæг, нывгæнæг, актер, зарæгтæнæг æмæ кафты дæсны ГАСЫНТЫ ЖОРЖИМÆ.

— **Жорж, аивады фарстаты фæдыл-иу раздæр дæ критикон уацтæ арæх фæзындысты газетты, журналты фæрстыл. Рауагътай тыл чиныг дæр. Критикæ та кодтай, нæ аивады хæзнатæй нын бирæтæ арвистон кæй сарæзтой, уый тыххæй. Ау, æмæ нæ кафты аивадаг дунетыл зындгонд куыстæм...**

— Кæд нæ культурон бынтæй бирæтыл рæстæджы фæлм æрбадт, уæддæр сæ адæм, цæстыгауыиуа хъахъхъæнгæ, æнусты сæрты æрхастой. Нæ ирд аивад йæ рæзты фæндæгыл махмæ æрхæццæ бирæвæрсгæ æмæ аив нывæзтæй стыр эстетикон нысануæггимæ. Кафт рагзаманты æнгом баст уыд адæймагæн йæ цардууаггимæ, нæ истори, нæ 'гъдæуттимæ. Кафты 'взагæй нæ фыдæлтæ æвдыстой сæ царды æрвылбонны цаутæ: цуан кæнын, знагимæ тох, æрдзы фæзындытæ, уарзондзинæды æнкъарæнтæ... Ацы кæфтытæй адæмæн уарзондæр сты «Симд», «Хонгæ кафт», «Зилгæ кафт», «Рог кафт», се 'ппæт дæр фæзындысты тымбыл кафты бындурыл. Ацы кафтæн та йæ бындур æнгом баст у хуры символимæ. Афтæ фæлтæрæй-фæлтæрмæ чыдысты тæккæ цардхъомдæр æмæ миддисджындæр национ кафты хицæн хуызтæ. Фæлæ хъыгаг у, нæ кæфтытыл рæстæджы цыд æндæр адæмты æндæвдæд кæй фæзынд, уый.

— **Куыдфæнды ма уа, уæддæр нæ хореографи хæздыг æмæ алывæрсгæ у, фæлæ нæм, мæнмæ гæсгæ, «Симд»-æй рагондæр æмæ кадджындæр кафт нæй.**

— Рагондæр, куы заеггæм, уæд нæм ахæмтæ бирæ ис, фæлæ, «Симд» дунейы къуымты кæм нæ зонынд, ахæм нæй. «Симд» у ирæтты-аланты фольклорон классикон фæлгонц. Йæ уидæгтæ æххæссынц нарты кадджытæм. Нартæ-иу суанг уæйгуытимæ дæр симды бацдысты. Ацы диссаджы кафтæн кæд йæ ритуалон нысануæгтæ фæсафт, уæддæр бахъахъхъæдтæ йæ рагон хуыз. Кафынд æй æнæхъæн Кавказы кафджыты коллективтæ, суанг æй йæ репертуармæ бахаста Советон Цæдисы зындгонд кафджыты коллектив Игорь Мойсеевы разамындæй. Разæнгардæй йæ æвæрынд Гуырдызтоны сценæтыл дæр. «Симд»-æн ис цалдæр варианты: «Нæртон симд», «Тымбыл симд» æмæ «Симд сандрахъ».

— **Жорж, уæддæр дæм куыд кæсы, нæ фыдæлты кæфтытæй искæцитæ рохуаты баззадисты?**

— Абон чындзæхсæвты нал кафынд бирæ кæфтытæ, фæлæ ма сæ кафынд фольклорон ансамбльтæ. Заеггæм, «Чепена», «Алай», «Ронимæ кафт», «Лæдзджытимæ кафт», «Даттыгуыиы кафт», «Цоппай», «Тæггиттаг кафт», «Туаллаг кафт», «Æддæгуæлæ кафт». Заеггын мæ фæнды «Ханты цагъд»-ы тыххæй. Æркæссæм ма историмæ. Дзырд «хан» у туркаг, монголай æлдæртты нæртæм æфтауæн. Заеггæм, Чингиз-хан, Менгу-хан, Хан-бату æмæ афтæ дæрддæр. Аланты æлдæрттæ дæр монголтæй дæлдæр нæ лæууыдысты сæ социалон уавæрмæ гæсгæ, æмæ уымæ гæсгæ уыдон дæр сæхи рахуыдтой «хантæ». Сæ царды, сæ уæлæдарæс æмæ кафты хуызтæ дæр, æнæмæнгæй, хицæн кодтой хуымæтæг адæмæй.

Æлдæртты цот хъазты æнæ «Ханты цагъд» нæ кафыдысты, æндæр цагъдмæ кафын сæ сæрмæ нæ хастой. Нæ фыдæлтæ хæстхъом æмæ бæгъа-тыр кæй уыдысты, уый сын сæ туджы ныууагъта арф фæд. Сæ хæстон архæйдтытæ æвдыстой сæ кæфтыты. Заеггæм, «Хъаматимæ кафт», «Рог кафт», «Барджыты кафт», «Дыууæ хæлары кафт» æмæ æндæртæ. Хъаматæ æмæ æхсаргæртимæ кафтæн дæр ис бæлвырд нысануæгтæ: æрыгон лæппутæн бацамоннын, тохы быдыры сæ чи бахъæудзæн, ахæм хæстон сусæгдзинæдтæ. Уымæ гæсгæ ацы кæфтытæ æрмæст хореографон хæзнатæ нæ сты, фæлæ сын ис стыр патриотон æмæ хъомыладон нысануæгтæ. «Хонгæ кафт» дæр у ирон хореографийы хæзна, йæ мидис у арф, лирикон. Йæ сюжет амæд у лæппуйы уæлвонг æнкъарæнтыл йæ равæзæрт чызгмæ. Ацы кафты нæй цæхгæр фæзилæнтæ, гæпп кæнæн. Лæп-

пу хъуамæ кафа æнæнкъуысгæ, чызджытæ дæр хъуамæ кафой ленкæнæгау уæзданæй. Иу ныхасæй, алы кафтыл дæр ис чиныг ныффыссæн, фæлæ се 'ппæтыл æрдзырыны фадат нæй.

Æз ма хъуыды кæнын, «Чепена» ма чындзæхсæвты куы кафыдысты, уыцы заман. Кафыдысты ма йæ 70-æм азты дæр. Мах уæд сывæллæттæ уыдыстæм, æмæ нæ хæстæг нæ уагътой, фæлæ дзы цыдæртæ мæ зæрдыл лæууы. Чегъре-иу зиллачы мидæг зылд лæдзæгимæ æмæ цыдæртæ зарыд, йæ алфамбылай лæгтæ, кæрæдзийы уæхсчытыл хæц-

сы фæзындысты даргъ «уæларм» дыстæ. Уыдон къухтæй уыдысты бирæ даргъдæр. Декоративон нысануæг сын кæй уыд, уымæ гæсгæ сæ хуыдтой сыгъзæрин æндæхтæй хæрдгæхуыд æмæ бынæфтыды фæрæзтæй.

— **Уæддæр нæ национ уæлæдарæсы хуыз нæ фидæнæн куыд бахъахъхъæнæм?**

— Ирон национ уæлæдарæсы сæйраг бынат ахста куырæт, фæзынд нæм раджы. Ис ын комкоммæ бастдзинад, зындгонд Чертомлыкы обауы цы 'взист донгарз ссардтой, ууыл цы рагон скифаг куырæтты нывтæ уыд, уыдонимæ. Ахæм комкоммæ дæнцæгтæ æрхæссæн ис «Со-лоха», «Кулбоа» æмæ «Толстая могила»-йы æрмæджытæй дæр. Раджы фæзынд уæхсчытыл даргъ (уæйлаг) нымæт дæр. Уый уыд сæрмæттæ æмæ аланты дзаумайы сæйраг хуызтæй иу. Кавказмæ дæр æй æнæмæнгæ ацы цæугæардгæнæг знæмтæ 'рбахастой. Нымæтæй конд алы-хуызон худтæ дæр уæд фæзындысты.

Цæгат Ирыстоны кæнгæ ингæнтæй (катакомбæтæ) ист астæукаг æнусты алайнаг худтæ басыльхъы халдих сты. Ацы дзаума та тынг кадджын уыд ирон адæммæ. Нæлгоймагæй, сылгоймагæй сын уыд иумæйаг дарæс. Чызг-иу чындзы куы цыд, уæд буцдæрæн йæ тугæн лæвар кодта йæхи конд басыльхъ, лæвар æй кодтой дугыы уайджыты уæлахиздзаутæн дæр. Уый та нысан кæны, басыльхъ ирон адæмæн кæй уыд традицион æмæ кадджын дарæс. Афтæмæй та фæстаг азты нымæт æмæ басыльхъ ирон кафты стæм хатт фендзынæ.

Фæлмæн сæракæй конд зæнгæйтæ, дзæбыртæ, хæдбынтæ бæрæгбонхуыз лæвардтой дзаумайæн. Фæлгонц сæ кодтой алыхуызон нывæфтыдтытæй, сыгъзæрин, æвзист æндæхæй хæрдгæхуыдтæй.

Иу ныхасæй, на национ дзаумæттæ дзурæн ис æдзухæй. Куыд ис æруадзæн, æмæ рохуаты баззайой?

— **Дæ ныхасмæ гæсгæ, нæ фыдæлты цардæвдисæг хæзнатæ фылдæр хай зæххы бын ис, ома рагон ингæнтæ æмæ дзы историктæ æмæ археологты руаджы нæ къухы бирæ бафтыд. Ды уыцы агурæн куыстыты арæх вæййис сæмæ, уыцы ссарæггæттæ гæсгæ сарæзтай нæ рагон дзаумæттæй бирæты эскизтæ. Уыцы рагон хæзнатæ фылдæр кæм сты?**

— Ахæм бинаттæ нæм бирæ ис. Агурæн куыстыты рæстæг æрмæст Куырттаты комы ссардтам дыууæсæдæйæ фылдæр рагон ингæны. Бирæ разынд Дæргъæвсы, Дзывгысы, Змейкæйы, Архызы, Тебердайы... Уыдоны уыд бирæ алыхуызон дзаума, къахыдарæс, хæстон фæлыст, æхцæтæ, хæдзары мигæнæнтæ æмæ бирæ æндæртæ. Сæ фылдæр уыдысты, монголты ныхмæ чи хæцыд, уыцы хохаг адæмы ингæнтæ, ома XIV-XV æнустæй. Диссар уый у, æмæ дзы бирæтæ æрхæццæ сты æнæхъыгдардæй, бирæ рæтты æнæхъæнæй баззадисты сæ уæлæдарæс, мигæнæнтæ, æмæ нын уый хорз фадат ратта сæ цардууаг, сæ дзаумайы карст сахуыр кæнынæн. Хъыгаг у, ныртæккæ археологон куыстытæ арæх кæй нæуал кæнæм.

Ирæтты национ дарæс у нæ культурæйы иу хай. Уый баст уыд нæ фыдæлты цардууаггимæ, фæлæ фæг æвдыст нæ цæуы аивады хуызты, музейты, кæронмæ иртæст нæу йæ истори.

Уыдоны хорз раиртасæн ис нæ литературæйы гуырдæнтæй, нæ сыхаг адæмты уæлæдарæс-симæ абаргæйæ, археологон æмæ фольклорон æрмæджыты æнцой кæнгæйæ, нæ рагон хъобайнаг æмæ ирайнаг знæмты культурæйы цыртдзæвæнтæ сахуыргæнгæйæ. Æппæт уыдæтты куы нæ архайæм, уæд фæсæфдзæн нæ истори, æнæ истори та нæй фидæн. Цы эскизтæ нæм ис, уыдонмæ гæсгæ ансамбльтæн бахуыиын хъæуы сценикон дзаумæттæ, æмæ нæ рагон кæфтытæ хъуамæ кæнæм уыдоны мидæг. Кафтæн хъуамæ уа йæхи музыка, йæхи фæлыст, бæлвырд уа йæ цæсгом. Уымæ гæсгæ балетмейстер-хореограф кафты æрмæг хъуамæ зона бæстон æмæ фольклоры æвæрантæй арæхстджынæй пайда кæна. Нæ аивады хæзнатæ нæ хъæуы æндæр адæмтæй æрбайсгæ алы хъылма тьыссын æмæ сын сæ историон нысануæг халын.

— **Жорж, дæ царды бонты нæ культурæ, нæ аивад, нæ историон бынтæ бæстон кæныныл архайыс, æмæ дын стыр бузныг.**

Ныхас кодта ДЖУСОУТЫ НИНÆ

БАЙТЫ Альбинæйы портрет

ТАУАСИТЫ Сосланбеджы портрет

Уæлдæг Архызы

гæйæ, зылдысты æмæ йæ фæстæ фæлхат кодтой. Абон онг дæр мæнмæ диссаг кæсы, уымæн цæвæр нысануæг уыди, уый.

Уæлдæр цы кæфтыты кой ракодтон, уыдонæн сæ рагондæрттæ у «Чепена». Кафыдысты йæ, чындз æрхæстæйæ, дыккаг бон стырæдæр уаты арты алыварс. Ирон адæмы уырнынады арт, зынг æмæ хур уыдысты цардæттæг, тых, амонд æмæ фарнхæссæг, нызтæ æмæ фыдæлтæмæй. Кæй заеггын æй хъæуы, нæ фыдæлты дзаумæтты хуызтæ абон æнцон сбарæг кæнæн нал сты, фæлæ нын уымæн хорз æххуыс сты рагон ингæнтæ. Археологон иртæсттыты руаджы цы дзаумæтты баззайæццæттæ, стæй, мигæнæнтыл цы нывæфтыдтытæ ссарæм, уыдонмæ нæгæй къордæн нæ уыд нæдæр зарыны, нæдæр кафыны бар. Кафт-иу райдыдта цæдæггæй, куыдфæстагмæ йæ уаг, йæ ритм кодтой тынджындæр, йæ нытæстæ – хъæрдæр æмæ къæй-ныхдæр. Кафт-иу йæ кæронмæ афтæ сцырен, æмæ-иу хæдзары къултæ змæлыдысты. Ацы кафты архайыны бар нæ уыд сылгоймагтæ æмæ фæсивæдæн.

Ацы фæстаг рæстæг кафтæм бахастой, æцæгæлон ын чи у, ахæм бирæ ногдзинæдтæ, æмæ тынг аивта. Уый бар никæмæн ис, æмæ нæм сæдæггæй азты сæрты чи 'рхæстæ, уыдоны гуы-миры æгъдауæй халой.

— **Жорж, кафты аивад-мæ кæд бирæ ногдзинæдтæ бахастой, уæддæр нæм бæрзонд æвæрд у, фæлæ дæ арæх фехъуысын, иуæй-иу ансамбльтæ нæ сценикон костюмты хуыз, формæ кæй аивтой, уый. Цæмæн афтæ хъуыды кæныс?**

— Нæ фыдæлты уæлæдарæс у нæ адæмон сфæлдыстады ахс-джиаг къабаз, æмæ хъуамæ сценæйыл æвдыст цæуид, сценикон костюмты хуызы куыд уыд, афтæмæй. Кæй заеггын æй хъæуы, нæ фыдæлты дзаумæтты хуызтæ абон æнцон сбарæг кæнæн нал сты, фæлæ нын уымæн хорз æххуыс сты рагон ингæнтæ. Археологон иртæсттыты руаджы цы дзаумæтты баззайæццæттæ, стæй, мигæнæнтыл цы нывæфтыдтытæ ссарæм, уыдонмæ нæгæй къордæн нæ уыд нæдæр зарыны, нæдæр кафыны бар. Кафт-иу райдыдта цæдæггæй, куыдфæстагмæ йæ уаг, йæ ритм кодтой тынджындæр, йæ нытæстæ – хъæрдæр æмæ къæй-ныхдæр. Кафт-иу йæ кæронмæ афтæ сцырен, æмæ-иу хæдзары къултæ змæлыдысты. Ацы кафты архайыны бар нæ уыд сылгоймагтæ æмæ фæсивæдæн.

— **Чи загъта, æмæ цухъæ мах дзаума у? Цухъхъайæн йæ ном йæ уелæ ис. Уыцы дзаума мах-мæ 'рбафтыд черкестæй. Уæды заманы Кавказы адæмхъæттæтæ кæссæг, черкес, ногъай уыдысты тынг æгъатыр. Алантæ монголты**

æрбабырсты фæстæ тынг фæцу-дыдтой, сæ паддзахад ныппырх, ныххæллæттаг, лæгдх сæм нал уыд, æмæ уымæй пайда кодтой ацы адæмтæ. Фылдмитыл нæ ауæрстой, уæдæ сæм цивилиза-ци дæр раздæр фæзынд.

Фæлæ фæстæдæр, ирæттæ куы фæфидар сты, уæд уавæр аивта. Кæссæг æмæ черкестæ уыдысты Хъырымы ханты дæл-бар, æмæ сæм уыдонæй XVII æнусы 'рбафтыд цухъæ, стæй топпыхос. Йæ бæрцытæ (газы-ри — уый дæр черкесæг ныхас у) йын хуыдтой цармæй æмæ дзы дæрдтой топпыхос. Цухъæ кæныны амонд хауд æрмæст-дæр хæздгугътæм, иннæтæ та топпыхос дæрдтой сæ астæутыл баст бæндæнтыл ауыгъд сыкъа-стæй, мигæнæнтыл цы нывæфтыдтытæ ссарæм, уыдонмæ нæгæй къордæн нæ уыд нæдæр зарыны, нæдæр кафыны бар. Кафт-иу райдыдта цæдæггæй, куыдфæстагмæ йæ уаг, йæ ритм кодтой тынджындæр, йæ нытæстæ – хъæрдæр æмæ къæй-ныхдæр. Кафт-иу йæ кæронмæ афтæ сцырен, æмæ-иу хæдзары къултæ змæлыдысты. Ацы кафты архайыны бар нæ уыд сылгоймагтæ æмæ фæсивæдæн.

— **Жорж, дæ царды бонты нæ культурæ, нæ аивад, нæ историон бынтæ бæстон кæныныл архайыс, æмæ дын стыр бузныг.**

Газеткæсджыты сфæлдыстад

БУТАТЫ РИТÆ

Ирыстон – мæ авдæн

Царды цалх 'нæрлæугæ зилы, –
Афтæ у æрдзæн йæ фæтк.
Иу фæлтæр иннæй ивы,
Сомбон – нæ иумæйаг мæт.

Ацы фæлитой, тыхст дуджы
Зауатæ дунæ æрцъид.
Бампылой знæгтæ сæ хъуызджы!
Уæд-иу сæ мæлæт гæдзыт.

Залымтæ, 'мризæджы ризут! –
Цардæн фæивта йæ уаг.
Тагъддæр уæ хуыкомæг лидзут,
Абон у Рухс тыхты рад!

Додойаг фесты уæ сæртæ!
'Ркæнут уæ митыл фæсмон.
Дарын Хуыцауыл мæ зæрдæг, –
Уый уын хæсдзæни тæрхон.
2024 аз

Фæлыгъд мæ тыхст, æрбайсæфт сагъæс.
Уæндонæй фидæнмæ кæсын!
Зæггын дын мæ 'мдугон: о, сарæхс
Ды дæр ныры дуджы цæрын!

Хъæуы нæ цардууаг фæивын,
Цæмæй нæм рухс фидæн зына.
Фæхъæуы карст кæрдæг æссивын,
Цæмæй йыл ма 'рхæца хъуына...
5.03.2025 аз

Уалдзæг

Бацыд йæ тæмæны уалдзæг,
Рог уалдзæф дымгæ хæссы,
Булæмæргъ базарыд хæлдзæг,
Дидинæг цингæй мæлы.

Бацыд хур дæр йæ уалдæй –
Цингæнгæ тауы йæ хъарм!
Уый фæлмæн тынты рæвдыдгæй
Фегом и æрдзæн йæ арм.

Акæсут, дунæ ныйирд и,
Æхцон уылæн агайы рну.
Уæртæ гæлæбу фæзынди,
Барухс йæ уындæй Хъæриу!

Мæры бын уидæгтæ кафын,
Хуры тын калы тæмæн,
Суадæттæ хæлдзæггæй зарынц,
Бахъырны кæрдæг фæлмæн.

Гъæйтт-мардзæ, нартæн йæ хъæстæ!
Сæмбæлд ныл уалдзæг фæрнæй.
Райхъал и, базмæлыд бæстæ,
Туг уæд куыд кæна фындæй?!

Лæгты дзуар аудæд Ирыл,
Уæд нæм къæбæр æмæ цæхх,
Цин нын æфтауæд нæ циныл,
Дидинæг калæд нæ зæхх!
2012 аз

Æнахуыр фыи

Фæзынд мæм мæ рагфидæл фыны,
Æдзынæг мæ цæстытæм каст...
Куыддæрæй йын æмбæрстон йæ хъуыды,
Мæ тугæй æнкъардтон йæ уарзт.

Ныхас дæр нæ хауди йæ дзыкхæй,
Рæвдыдта цæстæнгасæй мæн.
Йæ зонынджын хъуыдыты тыхæй
Йæ миддунæ калдта тæмæн.

Æнусты сæрты мын цы 'рхаста,
Цы заеггынмæ хъавыд, – зыдтон.
Цыркуары фæрджы мын ратта!
Мæ къухмæ йæ райстон уæндон.

Йæ армьтæппæн мын мæ сæрыл
'Æруагъта. Фæхуадти фæлмæн...
Йæ чылдыммæ урссæр къæдзæхтыл
'Æрбадти зæрæхсиды тæлм.

'Æвиппайды фехъал дæн. Хæхтыл
Сæуæхсид йыскалдта тæмæн.
Сæууон уалдзæф бæлæсты сæртыл
Фæйлауæнтæ кодта фæлмæн.
2020 аз

Хъысмæт

Хъысмæт мæ рохуаты нæ уагта,
Æхсыст йæ цуайнаджы мæ уа.
Куы-иу мыл базыртæ æрсагъта,
Куы мын мæ хъызæмæрттыл худт.

Йæ уазал уæлдæй-иу зæрдæ
'Æнахуыр судзгæ рыстæй рыст.
'Æрхауон, мауал сыстон, зæгъгæ,
Уæд хъуыстон уды хъæлæс: «Сыст!»

Æмæ цыдтæн, лæгæрстон размæ,
Тырындтон хуыздæрты рæгмæ.
Ызгъордтой дугъон бæхтæу азтæ,
Мæ кары бацыдтæн уæдмæ...

Хъысмæты равзаргæ кæнонтæй
Цæнгæтау сфидар и мæ ул.
Нырæтæккæ нал йыскаун сонтæй!
Цъæхснаг нæу раздæрау мæ худт...

Фæлæ нæ сызнат и мæ зæрдæ,
Хатырхъом, уарзынхъом ма у.
Æмæ æххæст кæнын мæ хæстæ,
Хуыцауæн зæрдæгæй – табу.
2014 аз

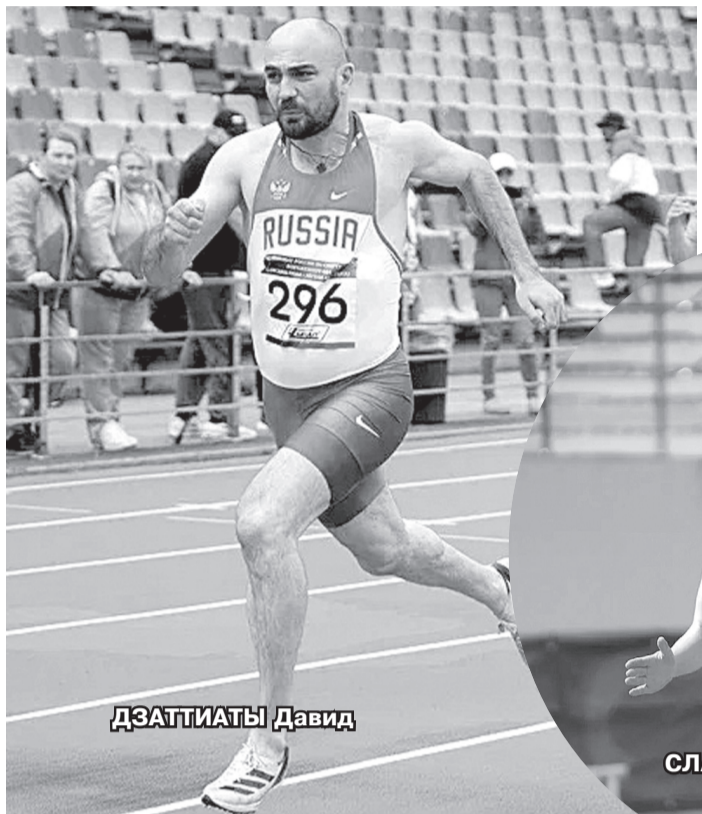
Спортывон фидиуаг

Рог атлетикæ

Рамбылдтой æхсæрдæс хæрзиуæджы

Челябинскы ивгъуыд мæйы фæстаг бонты, йе 'наездинад хыгдард камаен у, уыцы спортсменты 'хсен уыдысты Уарæсейы чемпионаты ерыстæ рог атлетикæйæ.

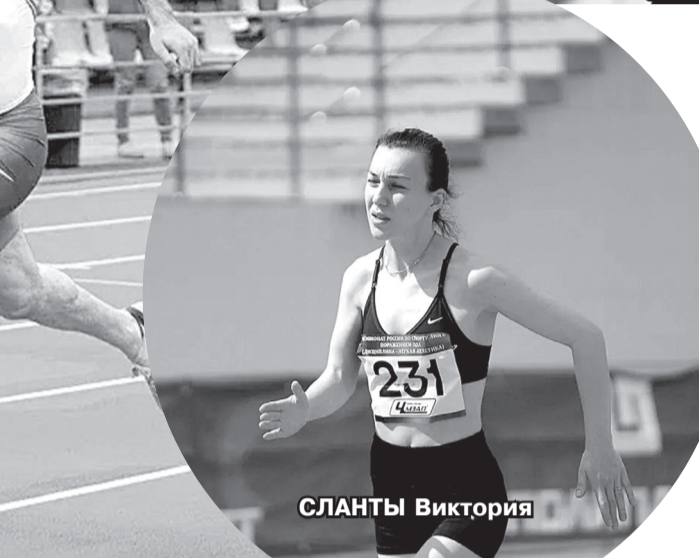

ДЗАТТИАТЫ Давид

КОКОЙТЫ Алан

Кълас «F37»-ы ерысты æртæг хæрзиуæджы рамбылдта Дзаттиаты Давид. Уый 1-аг бынат бацахста 400 метрмæ згъоргæйæ, 2-аг сси 200 метрмæ ерысты, 100 метрмæ ерысты та рацыд 3-аг бынатмæ. Афтæмæй йын лæвæрд æрчыд сыгъзæрин, æвзист æмæ бронзæ майдантæ. Æвзист майдантæ ма рамбылдтой Хынцæгты Хетæг дæргъмæ гæлп кæнынæй (кълас «F38»), Дзæрæохты Батрадз æфсæйнаг къори скойнынæй (кълас «F38»), Хуыбаты Хетæг æфсæйнаг къори скойнынæй (кълас «F44»), Бронзæ майдантæй хорзæхджын систы 3-аг бынатмæ бацахсджытæ: Гаглойти Тимур æфсæйнаг къори скойнынæй (кълас «F35»), Персаты Роберт арц æппарынæй (кълас «F38»), Дзидзоиты Георги хæрдмæ гæлп кæнынæй (кълас «F46»).

СЛАНТЫ Виктория

Чемпионат арæст æрчыд палдзахадон программæ «Уарæсейы спорт»-ы фæлгæты. Уымæ гæсгæ йæ нысан уыд физикон цæттæдзинад æмæ спорты хуызтæй архайымæ нæ бæстæйы алы кары цæрджыты разы кæнын.

Чемпионаты тынг æнтысджын рауад Ирыстоны спортсменты архайд. Уыдон 1-аг бынаттæ бацахстой дæс, фæйнаг цыппар хатты та уыдысты 2-аг æмæ 3-аг бынатты.

Сылгоймæгты ерысты кълас «F37»-ы Сланты Виктория сыгъзæрин майдантæй хорзæхджын сси æртæг хатты. Уый 1-аг бынаттæ рамбылдта 100, 200 æмæ 400 метрмæ згъорынæй ерысты.

Нæлгоймæгты ерысты кълас «F36»-ы дыууæ сыгъзæрин майдантæй хорзæхджын сси Коккойты Алан. Уый 1-аг бынаттæ бацахста æфсæйнаг къори скойнынæй ерыстæй æмæ арц æхсынæй.

ХЫНЦÆГТЫ Альберт

Кълас «F37»-ы æфсæйнаг къори скойнынæй 1-аг бынат рамбылдта Хынцæгты Альберт, кълас «F46»-ы хæрдмæ гæлп кæнынæй сыгъзæрин хæрзиуæгæй хорзæхджын сси Мæргыты Георги. Æфсæйнаг къори скойнынæй, ерысты ма сыгъзæрин майдантæ рамбылдтой Хæбæлаты Таймураз (кълас «F35») æмæ Газайты Аслан (кълас «F34»).

уæгæй хорзæхджын сси Мæргыты Георги. Æфсæйнаг къори скойнынæй, ерысты ма сыгъзæрин майдантæ рамбылдтой Хæбæлаты Таймураз (кълас «F35») æмæ Газайты Аслан (кълас «F34»).

РЦИ-Аланийы Физикон культура æмæ спорты министрды пресс-служба

Рохæн æвгъау нæмттæ

Нæ ивгъуыд – йæ уацмысты

Зындгонд фыссæг, драматург, тæлмазгæнæг Тугъанты Батырбеджы райгуырдыл сæххæст 160 азы

Национ литературейы дзырдаивады дæснытæй йæ уацмыстæ уырыссаг æвгъау чыфысы, нæ адамы истори, æрдаийы уаг, миддуне æмæ зондахаст дзы ирдæй чы æвдисы, уыцы курдиатджын прозактæ чысыл не сты. Се 'хсен курдиатджын фыссæг, драматург, тæлмазгæнæг æмæ æхсæнадон архайæг Тугъанты Батырбеджы ном æмæ сфæлдыстад зынгæ бынат ахсы, куы загъæм, уæд рæдыд нæ уыдзæн. Йæ цард æнцон нæ уыд. Цы уацмыстæ ныффыста, уыдонæй ахæм хатдзæг скæнаен ис, Хуыцау æй æххæстæй кæй фæхайджын кодта арф зонд, цард æмæ йæ цаутæн аргъ кæнынны арахстдзинадæй æмæ ирд сфæлдыстадон курдиаты цæхæрай.

Тугъанты Батырбег райгуырд 1866 азы 7 июлы Цæгат Ирыстоны Дур-Дуры хъæуы. Йæ фыд Аслæнбег уыд Уырысы палдзахы æфсады инæлар-майор. Лæппуйыл цыппæрдæс азы куы сæххæст, уæд ахуырмæ бацыд Дзæуджыхъæуы прогимназиæ. Фæстæдæр та – Стъараполы гимназиæ. Сахуыр дзы кодта æхсæзæм къласмæ æмæ афтæмæй сыздæхт йæ райгуырдæн хъæумæ. Ам йæхи æгъдауæй райдыдта ахуыр кæнын. Зæрдиагæй каст авиадон литературейы æмæ æндæр зондæттиæ баст бирæ чингуытæ.

Йæ райгуырдæн хъæуы цы рæстæг уыд, уый дæргы фæдта, йæ бонджын фыдæлтæ мæгуыр, æвæраæз æмхъæукæгты кудæй æфхæрдтой, уый. Ахæм зæрдæриссæн цауты ахосæй Батырбег фæбыцæу йæ бионтæ æмæ мыггагты. Дур-Дуры райдыд æмæ æрцард Дзæуджыхъæуы. Ам бæзонгæ Иры номдзыд хъæ-

бул Хетæгкаты Къостаимæ. Йæ зондахаст æмæ миддуне, архайд æмæ сфæлдыстад Батырбегæн систы рæстæг царды хъæр зонæн, æфхæрд адамы сæрыл тохы ахсджиаг разæнгардгæнæнтæ. Уый хыгъд ма ахуыр кæнын райдыдта юридон зондæты. Адæмы баргæ хъæхъæнынæн æй цы хъуыд, уыцы ахуырадмæ злæхта фылдæр æмæ зæрдиагдæр æргом. Йæ арахстдзинад юридон цардæстæ æвзæрын хуынджытæ фæлтæрдта, Ирыстоны хæххон æмæ быдыр хъæуты цæрджытæй йæм бонджын æмæ мæгуыр адамы цардхæлæг хъалты, уæды рæстæ-

дзы хицаудзинады миæвæртты фидимты тыххæй цы хъæстытæ цыд, уыдон хъæстгæнджыты пайдæнæн раст лыг кæнгæйæ.

Зондджын æмæ фендджын фыссæг æмæ æхсæнадон архайæг Тугъанты Батырбег ирон æвæгæм ратæлтæ кодта Карл Маркс æмæ Фридрих Энгельсы «Коммунистон партийы манифест». Ирон дивизионы йе 'фсæдон хæс чы æххæст кодта, уыцы салдæттæ æмæ Дзæуджыхъæуы Курскы зылды цæрджыты 'хсен кодта революцион агитацион куыст. Уыцы змæлды ма йæм архайдтой ирон драматургийы бындурæвæрагæ

Брыттыаты Елбыздыхъо æмæ зындгонд революционер Байаты Чермен. Революцион тохмæ кæй сидт, уый тыххæй Батырбеджы æрцахстой æмæ йæ бæлвырд æмгъуындæ ахæстоны бакодтой. Куы рацыд уырыдгæй, уæд дæрын нæ уыд Терчы областы цæрыны бар. 1907 азы йæ бионтимæ ацыд Мæскуымæ æмæ уым æрцард. Куыста алы бæрзонд бынатты. Уыд Адæмыхæтты фарстатæ лыгæнæг æмæ адæмон ахуырады комиссардытæ куысæг. 1921 азы йæ снысан кодтой Дагестаны Бæхдарынады фарстæн дзуалдæттæгæй. Ам цæргæйæ, 1921 азы уæззау низы ахосæй ссардта йæ адзал. Бавæрдтой йæ горæт Махачкалайы.

Тугъанты Батырбег йæ уацмыстæ фыста уырыссаг æвгъауыл. Сæ зындгонддæртæ – уацау «Батанок Тембот», радзырдтæ «Фыййау Бадæ», «Бæхдæвæг», «Ханифæ», «Æгъдаумæ гæсгæ», пæсæ «Параллели». Ирдæй сæ æвдисы нæ адамы ивгъуыд цард, æлдæрттæ æмæ бонджыты фидимтæ рæстæй цæрдæг фæллойгæнæг адамы ныхмæ.

Курдиатджын фыссæг, драматург æмæ тæлмазгæнæг Тугъанты Батырбеджы уацмыстæ хицæн чингуытæй цæуын райдыдтой Октябры Революцийы размæ. Уæлдай парахатдæрæй нæ бæстæ æмæ Цæгат Кавказы чыныгкæсæг фæлтæр сæмæ бæзонгæ советон дуджы. Ахуыр сæ кæнынц астаукаг æмæ уæлдæры ахуырады сколытæ. Йæ цард æмæ бирæвæрыс сфæлдыстадон архайдыл мидисджын зондон æрмæдджытæ ныффыстой зындгонд ахуыргæндтæ Литературæиртасджытæ Леонид Семенов, Ардасенты Хадзыбатыр, Суменаты Замирæ, Хæдарцаты Азæ, Мæрзыйты Сергей, Хуыгаты Ирлан.

ГАСАНТЫ Валери

Фыссынц «Рæстдзинад»-мæ

Фыдæлты хъæу Ход

Садонь сæрма хохы рагъыл цæх арвы бын æрæнциди Ходы хъæу. Фæндард дзы авд мыггаджы: Хъайтыхъæтæ, Дзугкойтæ, Елзита, Гæтæтæ, Созайтæ, Саухалтæ æмæ Джерджытæ. Ходæн йæ царæн бынаттæ уæле бæргæ хорз сты, фæдæ йæ фæндæгтæ уыдысты æмæ сты уæззау, зын цæуæн. Уымæ гæсгæ Ходмæ тыгæнæг дæр æмæ хъалонь агурд дæр никуы уыд. Ход Алагыры районы уыд стырдар хъæутæй иу. Арæст дзы æрчыди скъола æмæ аргъуан.

Хæсты фæстæ хъæуы рахъомыл ног фæлтæр, фæлтæрд уыдысты царды зындзинæдты æмæ кустуæтты сæ зынгхуыст фыдæлты баивтой. Хохы Ходы, кæлдæры стыр хъæуы, абон цæрдæг нал ис, быдыры Ходы хъæу дæр фæхæлддæр, нал дзы ис сывæллæттæ. Уымæн

Хъæуы астау нымады уыди Ходы Уастырджыйы кувæндон. Хæххон комыцæрæг адам æууæндидысты, æмæ сæ хъæхъæнæг дæр уыди.

Рæстæг цыд хуыздæр цардмæ, æмæ йæ бынатон цардджытæ сфæнд кодтой алидзын быдырмæ хуыздæр фæдæттæ агуырдæг. Загътой хæрзон сæ хъæуæн Хъайтыхъæтæй, Дзугкойтæй, Созайтæй чидæртæ, ралыгъдысты Ходæй æмæ æрцардысты Бæтæхъойыхъæуы. Зыдтой, тых сын кæй кæндзысты, иугай мыггæгтæ æмæ хистæртæ бауынаффæ кодтой, сæ иумæйаг мыггаг кæй уыдзæн Ходæй, сæхи астау та сæ фыдæлты мыггæгтæ кæй нæ ферох кæндзысты. Афтæ равзæрди нæ иумæйаг мыггæг – Ходы.

Ращыд рæстæг, æмæ хохы Ходы цæрджытæн раттой зæхх Алагыры бынмæ, фыццаг уал дзы æрцардысты Елзиты Хæмæт, Дзугкойты Сопæ æмæ Хъайтыхъты Муссæ, фæстæдæр уыдонь алыварс æрцардысты иннæ ходæттæ. Ног Ходы хъæу бæркадджын уыд йæ хорз

æрдзы руаджы, æмæ хъæуы кад уыд бæрзонд. Йæ сылгоймæгтæн сæ кыхты уыд бæркад, æмæ æгъдау лæвæрдтой уызджытæн, хъæуæстæн та – кад. Ног хъæуæстæн схъомыл фæсивæд, уыдис сæм хорз фæндæтæ. Фæлæ уыдон сæххæст кæнын сæ кыхы нæ бафтыд – цæуын сæ бахъуыд тугкалæн хæстмæ. Нæ сахъуырдтæ нæ ныппæрстой Гитлерæн йæ сæз æмæ дыууиссæздæй. Æртындæс æмæ ссæдзыл дзы цард ращыд мæнгардæй, сæ хысмет сæ нæ фарста, æмæ сæ хæсты тымгъ æгъатырæй а зæххыл фæйнардæм фæхаста. Хъæуы ма сæм нæлгоймаг баззæд, йæ сидзæртæ – бирæ, фæлæ сæ сæ мадæлтæ схастой стыр хызæмæрттæ æмæ фыдæбæттиæ.

ДЗУГКОЙТЫ Алик, Ходы хъæу

Бакæс, базон

Тæссагдæр зæххæнкъуыст

Уарæсейы фæзуатыл цы зæххæнкъуыстытæ æрчыд, уыдонæй тынгдæр зындæг кæцы æрхаста?

Нæ бæстæйы фæзуатыл æппæты тæссагдæр зæххæнкъуыст æрчыд 1995 азы 27 майæ 28 маймæ æхсæвы Сахалины цæгат скæсæн былгæрон. Сейсмикон æнкъуыстытæ рахатæн уыд канд сакъада- хы нæ, фæлæ Сахалинмæ 'ввах материчы зæххыл дæр.

12-баллон сейсмикон барæнмæ гæсгæ зæххæнкъуысты тых эпицентры уыд 9 баллæй фылдæр, Рихтеры барæнмæ гæсгæ та магнитудæ хæццæ кодта 7,4-7,7 балла. Поселок Нефтегорск æххæстæй дæрæнгонд æрчыд, мæрдты нымæц рауад 2 мин адаймæгæй фылдæр.

РЕКЛАМЕ, ХЪУСЫНГЕНИНÆГТÆ

Цыппæрæм хатт мыхуыры ращыд Цъойты Хазбийы чынг «Ирон царды æгъдæуттæ». Адæм та йыл æхсынæн сæмбæлдысты. Балхæнæн æй ис Мыхуыры хæдзары дыккæгæм уæладжыд, йæ аргъ – 500 сомы. Бадзураен ис Тая Дорониномæ ахæм телефонтæй: 8-928-483-46-51; 25-92-72.

Услуги электрика Оказываю услуги электрика качественно, надежно. Все виды работ с гарантией. Выезд и консультация бесплатно. Тел.: 8-918-702-00-82 (Казбек).

Обслуживание колонок и котлов. Тел.: 8-961-821-90-88.

Газет «Рæстдзинад» хицæн адаймæгтæ, куыстæттæ, кооперативтæ, алыхуызон фирмæтæ, кинотеатртæ, клубтæ æмæ салонтæй асламдæр æргътæй исы алыхуызон хъусынгæнинæгтæ – бæрæгбæттæ, куыдтæ, чындзæхсæвтæ æмæ райгуырдæн бонты фæдыл арфæтæ, тæфæрфæстæ, мысæн бонты æрмæдджытæ, реклама, уымæ – газеты радон, науæд та хæстæгдæр номыртæм. КУСГÆ БОНТÆ – кьюырисæр, дыццæг, æртыццæг, цыппæрæм, майрæмбон (9 сахатæй 18 сахатмæ).

Номыры радхæссæг редактор – Касаты Батрадз. Дизайн: 1-аг æмæ 2-аг фæрстæн – Рубайты Нелли; 3-аг æмæ 4-æм фæрстæн – Халиты Изæ. Корректортæ: 1-аг фæрсæн – Дзоццыты Тамарæ; 2-аг æмæ 3-аг фæрстæн – Кæлхуты Фатимæ; 4-æм фæрсæн – Рæмонты Алине.

«Рæстдзинад» цæуы кьюыри 5 хатты Газет уадзы РЦИ-Аланийы Мыхуыр æмæ дзыллон коммуникацыты комитет. Газет регистрационд æрчыд Бастдзинады, информацион технологитæ æмæ дзыллон коммуникацыты къабазы архайдæм цæстдарды федералон службæны РЦИ-Аланийы управленийы 2023 азы 10 октябры (регистрацион номыры ПИ № Ту 15-00162)

Сæйраг редакторы Фидараты Юрий

Сæйраг редакторы исæн уат – 25-96-27. Сæйраг редакторы хæдвæг: Бутаты Эльзæ – 25-63-19. Бæрзонд номырдæр: Галбаты Алетæ – 25-91-89. Сæрмагонд фарсты редактор: Сланты Аслан – 25-94-37. Шеф-редактортæ: Касаты Батрадз – 25-93-74, Абайты Эдуард – 25-99-33. Рауагды редактор: Гæззаты Фатимæ – 25-96-16. Сæйраг бухгалтер: Дойаты Ленæ – 25-94-19. Уацхæсджытæ: Саутæты Тамилæ, Татьяна Шеходанова (къамисæг) – 25-96-31, Баскаты Уырызмæг – 25-91-88, Гугкаты Жаннæ – 25-96-50, Дедæгкаты Зеллине – 25-94-57, Хъойбайты Галине – 25-90-54, Хæммыцаты Морис – 25-91-92, Хубыбаты Ларисæ – 25-96-31. Сайты редактор: Хозиты Дæрæссæ – 25-90-54. Рекламышы хайады сæргъуæуæг: Бызыккаты Земфирæ – 25-67-03. Корректортæ – 25-93-36, компьютерон цех – 25-93-97.

Нæ газетæй ист æрмæгæй æндæр мыхуырон рауагды пайдæгонд куы цæуа, уæд хъуамæ, æнæмæнг, бæрæгдонд уа, «Рæстдзинад»-æй йæ кæй систой, уый. Фыстæджытæ, кыхфыстытæ, къамтæ æмæ ныууæн рæцизи нæ дæттæм, стæй сæ автортæм дæр фæстæмæ нæ рвитæм. Газеты цы æрмæдджытæ рацауа, уыдоныл бæрæгдонд хæссынц сæ автортæ. Рекламе æмæ хъусынгæнинæгты тыххæй «Рæстдзинад»-ы редакци йæхимæ бæрæгдонд нæ ис.

Редакци, рауагдæд æмæ типографийы адрес: 362015, РЦИ-Алани, г. Дзæуджыхъæу, Къостайы проспекты, 11. Мыхуыронд цæуы акционерон æхсæвæнд «Ирыстон-полиграфсервис»-ы

Офсетон мыхуыр 1,88 мыхуырон сыфы. Газет цæуы кьюыры фонд хатты. Индекс 53901. Тираж 2279. Заказ № 713. Мыхуырымæ хуыамæ фыст æрцæуа – 18,00. Мыхуырымæ фыст æрчыд – 18,00. Email: rastdzinad@mail.ru Сайт: www.rastdzinad.ru